

Základním cílem flétnové řeči je naučit žáka umístění jazyka v ústech a artikulačním pohybům dříve, než tyto dovednosti použije při vlastním hraní. V průběhu celého studia se často vracíme k deklamování a zpívání příslušných slabik, což pak významnou měrou pomůže při zvládnutí obtížnějších artikulačních modelů. Dbejme na to, aby flétnová řeč zůstala pro děti **hrou**.

POSTUP 8: POCHOPENÍ POZICE JAZYKA V ÚSTECH (BEZ FLÉTNY)

Prvním krůčkem pro úspěšné zvládnutí artikulace je pochopení pozice jazyka v ústech. Základní pozice se nemění, ať už používáme kteroukoli z běžných artikulačních hlásek – *D, T, R, K, G*.

- Vyslovíme slůvko *je-de*.
- Vyslovíme dlouhé *jjjjj*.

Snažme se při tomto dlouhém *jjjjj* cítit polohu jazyka v ústech: jazyk se po obou stranách dotýká horních stoliček. Tento pocit si potřebujeme velmi dobře zapamatovat. Při hře na flétnu používáme pro nasazení jenom špičku jazyka, zatímco část za těmito dvěma body dotyku („tělo“ jazyka a jeho kořen) zůstávají bez pohybu. Žák se musí nejprve naučit nechávat jazyk neustále v poloze *jjjjj* a hlásku *d* vyslovovat špičkou jazyka. Poloha *jjjjj* není nijak nepříjemná pro jazyk, zůstává v dané pozici automaticky, bez uvažování. Analogický postup uvádí W. van Hauwe, místo pomocných slabik *jede* používá *čídadada*. Princip přitom zůstává stejný, důležité je zvolit pro žáka takovou metodu, která mu bude nejlépe vyhovovat.

POSTUP 9: UKOTVENÍ JAZYKA

Toto cvičení je pokračováním postupu 8, můžeme vyzkoušet dvě varianty:

- *jede jede* → *jededede* → *jddddddd*
- *čidar* → *čídadada* → *čiddddd*

Cvičení je vhodné provádět v různých formách:

- šeptat
- deklamovat
- zpívat
- zpívat nebo deklamovat s flétnou na spodním rtu (nefoukáme do flétny, nástroj nezní, můžeme sledovat správné držení)

Při výuce artikulace vedeme žáka k maximální efektivitě – čím menší pohyb špičky jazyka, tím lepší výsledek. Od počátku dbejme na to, aby se žákům při nasazení nehýbala brada (spodní čelist).

Artikulační cvičení ve formě šeptání jsou velice vhodná, protože automaticky navedou hráče na minimální pohyb špičky jazyka. Čím slabší tón, tím snadněji žák chápe jemné pohyby špičky jazyka. Při zesílení (tónu či hlasu) ovšem musíme dát pozor, aby se pohyby jazyka nezvětšily (nezhrubly). Větší pohyby jazyka vedou k pazvukům na začátku i konci tónu („mlaskání“) a někdy i k viditelnému žvýkání.

Zpívání lze bezpochyby považovat za nejpřirozenější formu hudebního projevu – proto **učme žáka zpívat všechno, co v hodinách probíráme**. Zpívání artikulačních cvičení, ať už na jednom tónu či na jakoukoli jednoduchou melodii, pomůže pochopit a zafixovat správné návyky.

Artikulační cvičení s flétnou opřenou o spodní ret představuje důležitý spojovací krůček mezi cvičením bez nástroje a s nástrojem. Žák se může plně koncentrovat na výslovnost. Přitom si zvyká na přítomnost flétny na správném místě a zároveň procvičuje náležité držení, které se naučil dříve (tři opěrné body).

Při provádění tohoto i všech následujících cvičení stále kontrolujeme

- ukotvení jazyka (*jede*)
- stálý proud vzduchu (rovný tón)

STŘÍDÁNÍ ARTIKULAČNÍCH SLABIK

Střídání artikulačních slabik *Tý* a *Dý* je základním nasazením používaným při hře na zobcovou flétnu v hudbě většiny stylových období. Flétnová řeč umožňuje nenásilnou formou naučit žáky kombinovat uvedené slabiky. Povedeme-li žáka ke správné artikulaci, brzy si na ni zvykne a nebude mu činit žádné velké potíže. Způsob artikulace při hře na zobcovou flétnu není odvozen z pravidel platných pro ostatní moderní dechové nástroje a tento fakt je nutné respektovat.

PRINCIP FLÉTNOVÉ ŘEČI

Všechny souhlásky nahradíme souhláskami *T* nebo *D* pokud možno tak, aby se střídaly. V první fázi ponecháme původní

samohlásky z každého slova (koza = toda), nevěnujeme jim přílišnou pozornost (toda), později se dovíme více o funkci samohlásek pro nasazení.

Vedme děti k častému používání flétnové řeči, i kdyby to bylo jen na chvíli několikrát během vyučovací hodiny. Žák si zautomatizuje správné návyky, z nichž bude těžit v budoucnu. S úspěchem se dají použít i rozhovory - učitel vede „dialog“ s žákem a oba přitom používají jen slůvka flétnové řeči. Pravidelně kontrolujeme

- zda jazyk opravdu zůstává v pozici *jjjjj* (dotýká se horních stoliček)
- zda se nehýbe dolní čelist

POSTUP 10: ROZŠÍŘENÁ VARIANTA CVIČENÍ ZE ŽS

- Řekni pomalu:
je-de je-de je-de je-de → *j-d j-d j-d j-d*
- Zkus rychleji:
jede jede jede jede → *jd jd jd jd*
- Ještě více zrychli:
jedejedejede → *jdjdjd*
- Naučíme se další písmenko flétnové řeči
 - *je-de te-de je-de te-de* → *jd-td jd-td*
 - *jtd jtd jtd*
 - *jtdjtdjtd*
- Nyní všechna písmena *j* změňme na písmena *t*
 - *td-td td-td td-td*
 - *tdtd tdtd tdtd*
 - *tdtdtdtdtdtd*

NASAZENÍ A UKONČENÍ TÓNU

Z mnoha důvodů považujeme za rozumné začínat při výuce dlouhým rovným tónem. Žákovi co nejdříve vysvětlíme, že každý tón začínáme i končíme jazykem. Zpočátku budeme konec tónu označovat zvláštní značkou *, později bude tuto značku doplňovat žák. Až ani to nebude nutné, přestaneme ji používat a vrátíme se k ní pouze v případě, že žák na ukončení tónu zapomene. Při popisu artikulačních slabik dáváme ukončující písmeno do závorky. Ukončující písmeno při zpívání ani při hraní nevyslovujeme. Špička jazyka se zvedne, dotkne se horního patra a tím uzavře proud vzduchu. U řady moderních dechových nástrojů se ukončení

tónu jazykem nepoužívá - zvuk končí zastavením dechu. Pro zobcovou flétnu je však ukončení tónu jazykem nezbytností, protože v opačném případě tón před koncem klesne.

PRINCIP NASAZENÍ A UKONČENÍ TÓNU

- Špička jazyka se dotýká horního patra těsně za horními zuby, jazyk stojí v cestě vzduchu - flétna nezní.
- Jakmile jazyk od horního patra odskočí, vzduch vnikne do nástroje a flétna se rozezní (= nasazení).
- Špička jazyka se vrátí na patro - flétna přestane hrát (= ukončení).

Podobně jako při procvičování flétnové řeči i při nasazování a ukončování tónu zůstává jazyk neustále v ukotvené pozici určené hláskou *jjjjj*.

HRA NA TELEFON

Hru Na telefon provádíme různými způsoby uvedenými v ŽS (zpíváme, hrajeme na hlavici, tříprstíkem). Vždy sledujeme

- začátek i konec tónu (ať není vyražený)
- průběh tónu (ať je rovný, „pravítko“)
- jeho délku (ať je co nejdelší)

Zatím hrajeme dlouhé tóny telefonního přístroje, krátké zvuky budeme učit žáky mnohem později!

TRVÁNÍ TÓNU

ZÁKLADY PRÁCE S RYTMEM

V úplných začátcích potřebujeme žáka naučit cítit **zvuk**, **průběh** tónu, aby si uvědomil, že tón **zní**, že dlouho **trvá**. Vysvětlení těchto pojmů usnadní počítání *prv-ní dru-há tře-tí čtv-tá*, které umožňuje žákovi během počítání **slyšet** délku tónu. Počítání *raz dva tři čtyř* obrací pozornost žáka na jednotlivé rytmické impulsy, což často vede k nežádoucímu roztříštění celku.

Před hraním z notového zápisu provádíme nejprve všechna cvičení **zpaměti**. Při hře bez not se žák lépe soustředí na výsledný zvuk i všechny technické návyky.

